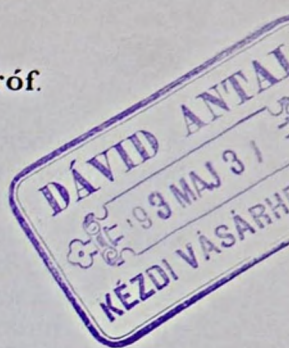

Lorisz-Melikov Mihály gróf.

A világtörténelemben aligha találunk Hájk nemzetéből eredő férfit, ki valaha nagyobb hatalmat gyakorolt volna egy idegen állam vezetésében és közvetve az európai nemzetközi viszonyokban is, mint azon orosz-örmény hadvezér és államférfiú, kinek arczképét e sorok fölött látjuk. Eltekintve azon örmény uralkodóktól, a kik Byzancz trónjára emelkedve ugyancsak idegen államban — a kelet-római császárságban — fejedelmi hatalmat gyakoroltak, elmondhatjuk, hogy Lorisz-Melikov gróf, ki iránt a minden oroszok czárja: II. Sándor feltétlen bizalommal viseltetett, s a kit a nihilisták „kis örmény“ (armjaska) gúnynéven emlegettek, a nagy Oroszbirodalom élén lassanként akkora hatalom birtokába jutott, minővel eddigelé az örmény faj egyetlen szülöttje sem rendelkezett.

Miképen élt e roppant felelősséggel járó hatalommal? államférfiúi működésével minő hely illeti meg ko-

runk történetében? azt igazságosan és végérvényesen jellemezni akarni hiú törekvés lenne; s mi erre annyival kevésbbé vállalkozhatunk, mert az utókor ítéletének a kortársak ítéletével eléje vágni nem tartjuk hivatásunknak. — De bárminő legyen is a részrehajlatlan történelem bírálata az „orosz alkotmánytervezés szerzőjének“ működése fölött, — az elhunyt czár végéveiben történt események megítélésénél, a történelemirónak Lorisz-Melikov rendkívüli alakjával minden esetre számolnia kell.

Nekünk e helyen, midőn e világszerte ismert és gyakran emlegetett név viselőjét, mint hírneves örmény hadvezért és politikust, ki sokáig élén állott Oroszországnak, bemutatjuk, nincs más feladatunk, mint tárgyias képét nyújtani egy nagy szerepre hivatott életpályának, melynek végre is — mint minden hegynék — megvolt a maga lejtője; s a melyen egy rövid életrajz keretében végig tekinteni ép oly tanulságos lehet, mint a mily gazdag volt e közpálya meglepő fordulatokban.

Lorisz-Melikov Darielovics Mihály Tiflisben született 1824-ben. Atyja régi nemes örmény családból származott; kereskedéssel foglalkozott. Jó anyagi körülmények közt élt. Két fia volt. Mivelt ember levén, fiainak európai nevelést akart adni. Midőn a kis Mihály elérte életének a tizenegyedik évét, azt két kereskedőre — kik kereskedelmi ügyben Moszkvába mentek — bizta és megkérte őket, hogy adják be a fiút a Lázárevféle akademiába. Mihály itt jól tanult; de tanulmányának befejezése után nem ment egyetemre, hanem Szent-Pétervárott egy katonai iskola növendékei közé iratkozott. Jó barátságban élt Negraszovval, a később oly híressé lett költővel. Lorisz-Melikov is megkedvelte az irodalmat és költészetet... és e körülmény nagy hatással volt lelkületére. Később durva katonák közt élt és ő mégis egyetlen egy tettévei sem sértette meg a humanitas törvényeit.

Tizennyolcz éves korában 1843-ban lépett ki a katonai iskolából. A huszárok közé osztották be. Négy év múlva Kaukasiába küldötték Voroncsov gróf mellé. Most is folytonosan tanult. Atyúl bátyja Áchvertov orvos —

ez a mívelt ember — látván, hogy unokaöcscse menyire szereti a könyveket, mindig arra figyelmeztette, hogy olvasson minél többet, mert csak így szélesítheti értelmi látókörét.

Kaukasiából Frejdáki alhadvezér hadseregéhez ment, mely akkor a cserkeszek ellen működött. 1848-ban három hónapig folytonosan lóvon volt... és harczolt a hegyi lakókkal. Majdnem minden nap jelét adta csodálatos vitézségének és rettentetlen bátorságának; miért új kitüntetésben részesült: ekkor kapta a Szt.-Anna jelvényt is, mit kardján viselt. Ugyanazon évben az örmény tábornoksegéd (generaladjutant): Árgutheán Jergájnápázug (Longimanus) Mózes hadseregében győzelmeivel ismét fényes jelét adta bámult vitézségének: júl. 7-én bevette Kertepil várát; neve egész Oroszországban ismertté lett. Ezen győzelmeért magasabb rangfokozatot (rodmischer) és harmadosztályú Anna-jelvényt kapott. 1849-ben Samyl ellen harczolva, júl. 1-én széthányatta Dsoch várát. — 1850. nyarát folytonos háborúban töltötte, miért másodosztályú Anna-rendet kapott. 1851-ben nyolcz hónapon át a fegyver ki nem esett kezéből; ekkor nevezte el Kaukasia Lorisz-Melikovot „vitéz katoná“-nak. 1852-ben, midőn Paglanov hadosztálya Micsigá-t megrohanta, ő is ott volt. 1853-ban már Pareatinsky hadosztályában van; Ghurtáli falu mellett megverte Samyl seregét és szétduzt néhány falut, a törökökön pedig Gárcshághi mellett nyert győzelmet.

A Bas-Katêkleár mellett nyert győzelme „Vitézségeért“ felirással ellátott arany-kardot hozott neki jutalmul. 1854-ben a törökök ellen intézett előnyös támadást; azért a czár nemcsak köszönetet mondott neki, hanem a Vladimir-renddel is kitüntette. Egy más győzelmeért a Vladimir harmadosztályú rendjét kapta a kardokkal együtt. 1855-ben Kars mellett nyertek győzelmet az oroszok, mely „Vitéz Lorisz-Melikov parancsnok győzelme“ nevet nyert. Ekkor 300 emberrel tette semmivé a hegyi lakók nagy seregét, ő maga pedig egy embert sem veszített. E háború alatt oly híressé lett, hogy Kars bevétele után e vár parancsnokságának nehéz hivatala bízott reá. Még

e háború előtt jegyben járt Árgthutheán tábornoksegéd leányával: Annával; azért két heti szabadságidőt kért, megesküdött jegyesével, kit Karsba vitt.

1856-ban visszatért Kaukasiába, hol 31 éves korában vezérőrnagyi rangra emeltetett. Az 1858-ik évet Kaukasia helyettes uralkodója szolgálatában töltötte. — 1863-ban alhadvezér, 1865-ben tábornoksegéd és 1875-ben lovasági vezér lett. 1877-ben — az orosz-török háború idejében Lorisz-Melikov nevezetett a kaukazusi hadtest parancsnokává. Ápril 12-én lépte át seregével ázsiai Törökország határát; néhány kisebb csatározás után máj. 5-én kezdett hozzá Árdánhán bombáztatásához. Ennek elfoglalásáért kapta György harmadosztályú jelvényét. Okt. 3-án győzte le Muchtár pasát; ekkor kapta György másodosztályú jelvényét. E győzelem ideje alatt elfogott 7 pasát, 100 magas állású katonát, 36 ágyút és egyéb hadi felszerelvényt. Nov. 5-én foglalta el Karsot, melyért grófságot kapott.

Lorisz-Melikov s z á z n y o l c z v a n csatában vett részt és egyben sem sebesült meg. — 1879-ben nevezetett ki Astrakán, Számár és Szarathov kormányzójává. 1880-ban belügyminiszter, később dictator volt.

Notovics Miklós orosz írónak e napokban Párisban megjelent francia könyvében (III. Sándor czár és környezete) egy helyen azt olvassuk, hogy az elhunyt II. Sándor czár halála előtti napon ép valami katonai parádéra akart elmenni. Lorisz-Melikov gróf kérte a czárt, hogy ne menjen el a parádéra, mert baljoslatú hírek vannak a városban elterjedve. A czár megígérte, hogy nem megy el és még az nap meglátogatta Alexandra Josipovna nagyhercegnőt, a ki betegen feküdt s elmondotta neki, hogy holnap nem megy el a csapatszemplére, mert — mint mosolyogva megjegyzé — „Lorisz szobafogságra ítélte“... Másnap már a nihilisták gonosz merényletének áldozata lón a czár és Oroszország trónja üresen állt!

Külsején is látszott az örmény typus. Több nyelvet beszélt — szépen. Az orosz költők közül Puskind, Lermontovot szerette. Szerette szülőföldjét: a Kaukazust. Tisztelte mások véleményét, ő magát pedig nem tartotta családokozhatlannak.

Az utolsó években félrehuzodott a működés teréről. 1885. nyarát Wiesbadenben, az 1886—87-ik évet pedig Nizzában töltötte. A földrengés házának, melyben lakott, széthasította falait. Földrengés után négy hétre vért kezdett köpni; így tartott ez az állapot két hónapig. És különös, hogy az az ember, ki hasadt falak közt hált, ki annyi csatában vett részt, ki mellett pataként folyt a vér: most mihelyt köpetjében meglátta a vért — nagyon megijedt. . .

Nizzában sok jelentékeny, magas állású férfiú látogatta meg: ezek közt volt az örmény Nubár pasa, Egyptom volt miniszterelnöke. A gróf mindig szívesen hallgatta az eszes pasa érdekes elbeszéléseit. . . A gróf sem testét, sem kezét egyszer sem mutatta az orvosoknak; öt órával halála előtt újra kérte az orvos a beteget, hogy engedje meg, hogy mellét megvizsgálja; mire a gróf: „Ma nem, de — ha élek — holnap és ha nem. . .“ És az nap este 1888. decz. 12-én kiadta nemes lelkét. Hatvannégy évet élt.

Két fiú- és három leánygyermeket hagyott hátra; mindkét fiú katonai szolgálatban áll. Nagyobb leánya, Novikof, a volt konstantinápolyi orosz követ fiához ment nőül. Habár nagy hivatalokat viselt, családjának nem hagyott valami roppant nagy vagyont. Évenként — haláláig — 24.000 rubel (38.880 frt) nyúgdíjt kapott.

Holt testét Tiflisbe vitték. Mákár katolikosz rendeletére a tiflisi consistorium az örmény zárdatemplom pitvarába temette el Lorisz-Melikov gróf földi maradványait. E pantheonban nyugszanak az örmény hősök: Der-Ghugászián (Terkugászov), Lázárián, Szelgovnigeán tábornokok és más jeles örmények.

„Halálával — mondja orosz életírója — Oroszország megfosztatott legtehetségesebb, legönzetlenebb és leghivebb fiainak egyikétől.“

Szongott Kristóf.

Az örmények óhaja.

— Pátkánián Ráfáel szatirája. —

Oh mint szeretném, hogy szabad, művelt
Legyen az örmény — s megelégedett;
Háztája lenne földi édene —
Csak erre semmi pénz ne kellene!

Oh mint szeretném, ha egy szép napon
Örményhont látnám, mint volt egykoron:
Szabaddá téve ellenségitül —
Ha nekem ez pénzembe nem kerül!

Oh mint szeretném, hogy ha tudomány
Körünkben is terjedne szaporán,
S mindenki nyerne fenkölt szellemet —
Csak én ne lássak gyűjtő-íveket!

Oh mint szeretném, hogy fiút, leányt
Művelni: lenne sok jó iskolánk,
S az ifjuság külföldre járna el —
De úgy ezért ha egy fillér se kell!

Oh mint szeretném, hogy örmény hazánk
Földjén legyen egy akademiánk,
S hogy lenne az művészetek hona —
Csak szó a pénzről ne legyen soha.

Oh mint szeretném, hogy a honfiak
Fegyvert legjobbat, s ágyut kapjanak,
Cserkeszt, kurdot elüznék véreink;
Csak pénzt ne kérjenek vitézeink!

Ha nemzetünket érné egy csoda:
S szabadságát megnyerné általa —
Az lenne még egy dicső gondolat...
Királyuknak hogy megválaszszanak!

Simay Gergely.

Az utolsó örmény király kardja.

 Örményországnak utolsó királyától, VI. Leotól, a ki Párisban, a saint-denisi templomnak egyik sírboltjában aluszsa örök almát, nagybecsű történeti emlék maradt fenn korunkig: az a kard, melylyel országának függetlenségeért hősiességel kitartással küzdött az egyiptomi mohammedan hordák ellen.

Ez a kard századokon át részét képezte a kincseknek, melyeket a sis-i örmény patriarkhák féltékeny gondadal őriztek kolostoruk falai között. A múlt században a taurusi turkomanok elrabolták e kolostorból a legbecsebb tárgyat, köztük az utolsó örmény királynak a kardját is. A turkoman főnök, ki a zsákmányból e kardot osztályrészül kapta, fiának hagyta azt.

1850-ben e nevezetes emlék Juruk-bey tulajdonában volt, a ki folyvást magával hordta VI. Leo király kardját. Ez a bey magára vonta a török kormány figyelmét a vezetése alatt álló csapatoknak a Taurus vidékén folytatott pusztító portyázásaival. A porta elrendelte, hogy egész törzsével együtt telepedjék le Karamania falvaiban s ne folytassa tovább az egész környék vagyonszükségét veszélyeztető nomád életet. A bey megtagadta az engedelmességet, mire a porta Vetsi pasának vezetése alatt katonai expedíciót küldött ellene, a ki le is verte aztán a lázadókat. Juruk-bey Konstantinápolyba ment kegyelmet kérni. Engedélyt nyert arra, hogy megtartsa a híres kardot, s a rablóvezér sietett jó drágán eladni azt egy előkelő örmény urnak, Bédán-beynek, Mehemet Ali egyiptomi alkirály egykori udvari orvosának.

Bédán-bey, a ki teljes tudatában volt e fegyver nagy értékének és jelentőségének, több fényképi felvételt készíttetett róla s e fényképek alapján Langlois Victor, jeles francia tudós tanulmányozás tárgyává tévé és leírta ¹⁾ a kard pengéjére vésett örmény feliratokat.

VI. Leo kardjának pengéje meghajtott alakban a legtisztább damascusi aczélból készült. Teljes hossza a

¹⁾ Journal Asiatique, V. Serie, 16-ik kötet, 259—264 l.

markolat végétől a hegyeig 85 centimeter. Egyik lapján arabeszkkekből álló hosszú szalaggal s aranynyal beégett örmény feliratokkal van díszítve. A díszítésnek felső részében, a mely legtávolabb van a markolattól, trophea látható a Szentháromságnak jelképe, egy háromszög fölött. A trophea zárt koronából s zászlókból és bárdokból áll. Nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy ez a trophea későbbi eredetű. Másfelől azonban kétségtelen, hogy az alatta levő díszítéseknek származása az örmény királyság régi időszakaira vezethető vissza. E díszítés részletei ugyanis feltűnően hasonlítanak a XIV-ik századbeli örményországi pénzekre s különösen a Lusignanok ciliaciai érmein¹⁾ látható jelvényekhez és rajzokhoz.

A hét örmény felirat, melyeket a kardpenge két oldalán és a hátán olvashatni, jobbára a Zsoltárok könyvéből van véve. Csak kettő e feliratok közül tesz említést a fegyver első tulajdonosának, VI. Leonak nevééről, a városról, melyben a fegyvert gyártották s a gyártásnak a keresztény időszámítás szerinti esztendejéről.

A trophea alatt levő, „isten szemé“-vel ékesített háromszögben látható az első felirat:

Հայր, Որդի եւ Հոգի տիարն: (Atya, Fiú és Szentlélek Isten.)

Alatta gömbölyű keretben, mely a Szent-Szüzet s térdein a gyermek Jézust veszi körül, örményül e feliratot találjuk:

Uram, te benned biztam, hogy soha meg ne csalakozzam!

Hét sorba foglalta a véső a következő felirást:

Adj hatalmat a te szolgálóknak, életet a szolgálód fiának, s részesíts engem a te jószágodnak tanújelében!

Igen érdekes az e feliratot követő díszítés, a királynak keretbe foglalt álló képe, jobbra fordulva, koronával fején s kettős kereszttel és jogarral kezében, a következő felirattal:

Որդւոբութեամբն Աստուծոյ, Լէոն թագաւոր Հայոց: (Leo, Isten kegyelméből Örményország királya!)

¹⁾ Ezeket az érmeket Langlois Victor részletesen ismertette »Numismatique de l'Arménie au moyen age« című munkájában.

A kard markolatát érinti a következő keret, melyben e sorok láthatók:

A kik engem gyűlölnék, lássanak és piruljanak, mert te, Uram, megsegítettél és megvigasztaltál engem!

A pengének másik oldalán látható díszítés fölött a kereszt alakja van vésvé s alatta a következő felirat:

Србуацкѣ ружауѣ Убо хъ Ррѣу Рррррррр 1366. (Készült Szisz városában, Krisztusnak 1366-ik esztendejében.)

Végül a kard hátán egy hosszú vonalban a markolattól csaknem a kard hegyeig ez a felirat olvasható:

A te jóságod által irtsd ki az én ellenségeimet s veszítsd el azokat, a kik engem üldöznek, mert a te szolgád vagyok.

A gyártás évszáma arab jegyekkel van megjelölve. Az arab számjegyek használata már a XIII-ik században meglehetősen el volt terjedve úgy a Keleten, mint a nyugati államokban is. Egy francia krónikán, melyet a tizenharmadik század végén szerkesztettek, s melynek kéziratát a párisi nemzeti könyvtár őrzi, egészen olyanok a számjegyek, mint VI. Leo kardján. A mit egyáltalán nem csodálhatunk, ha fontolóra vesszük, hogy az örményországi Lusignanok korában, sőt már az utolsó rüpeni uralkodók alatt nagyon sokat elsajátítottak a frankok szokásaiból az örmények. Ismeretes a levél, melyet lámproni szent Nerszesz irt II. Leo királyhoz, hogy igazolja magát az örmény papság vádjaival szemben, s a mely részletesen felsorolja a ciliciai örmények közt meghonosult frank újításokat. Nagy részök volt a nyugati szokások elterjesztésében különösen azon egyházi férfiaknak, kiket a pápai szék küldött Keletre, hogy kiirtsák az örmény egyházba becsúszott szakadárta-
nokokat.

A nagybecsű történeti emlék, melynek a fennebbi sorokat szenteltük, második uralkodási esztendejében készült VI. Leonak, Örményország szerencsétlen utolsó királyának, a kit egyiptomi fogságából Aragonia és Castilia királyainak közbenjárása szabadított meg s a ki bebarangolván Olasz-, Spanyol- és Franciaországot, a celestinusok párisi kolostorában vonult meg s ott adta ki ezelőtt hatszáz évvel, 1393, nov. 29-én nemes lelkét!

Pünkösdi piros rózsák.

— Rajz. —

Írta: Kritsa Klára.

Gyönyörű szép tavaszi reggel van. A Szentlélek eljövételének ünnepén a természet is ünnepelni látszik: teljes színpompájában tárulván a szemlélő elé. Az azurkék égbolton egy parányi felhő sem látható; — a nap arany sugarai itt-ott átszűrődnek a zöldelő fák ágain, vagy mosolyogva csókdossák a virágok kelyheit, melyeknek édes, mámorító illata szétárad az enyhe légben; — a kedves kis madárkák — a tavasz ez örökös dalnokai — vidáman röpködnek az ágakon, dicshymnuszt zengvén a mindenség örök Alkotójának.

Oh mosolygó szép tavasz, oh boldog rózsás ifjúkor!..

Minden oly derült, minden oly vidám, csak a szegény Katinka arcza szomorú, csak az ő keblében lakik a sötét búbanat, mely arczának üde rózsáit elhervasztá s dús fekete hajzata közé ősz szálakat ültetett.

Ott ül a kis kerti padon elborult arczczal, mint midőn forró nyári nap után a derült égboltra ráborulnak a gyászos, komor fellegek.

Nagy sötét szemeinek bánatos tekintete oda téved egy szép pünkösdi rózsabokorra s annak apró, piros, félig kinyílt bimbóin pihen hosszasan.

Ilyen apró, piros pünkösdi rózsákból fonott koszorút vittek magukkal a falubeli székely leánykák akkor, midőn szülőihez mentek azon kérelemmel, hogy engednék el őt pünkösdi királynőnek.

— Miért nem választatok magatok közül királynőt? ezt kérdé tőlük az ő édes atya mosolyogva.

— Azért — szolt a legbátrabbik — mert nem akarjuk, hogy irigység legyen közöttünk. Gondoltuk: legjobb, ha olyant választunk, a ki nem közülünk való, hanem örmény; így legalább nem lesz irigység. Katinkának van szép öltözete, nekünk nincs s így ő leginkább beillik pünkösdi királynőnek.

Az engedély megadatván, édes anyja felöltöztette őt rózsaszín ruhába s a kis leánykák megkoszorúzták fekete fürtös fejét.

Atyja oly szeretetteljes, jóságos mosolylyal tekintett reá, mintha gyönyörködött volna látásában.

Aztán így felöltöztetve, meghordozták őt a falu utczáin, s midőn megszólalt a toronyban a vecsernyére hívó harangszó, bementek a templomba s leültek elől a leánykák padjára.

Katinka érezte, hogy a szemek reá tapadnak, halotta a mint hátul suttogták:

— Mily szép, mily kedves a rózsakirálynő, ez a kis örmény kisasszony.

És ő boldog volt, oly boldog, a milyen egy tíz éves gyermek lehet, kit a falubeli leánykák ünnepelnek, mint a szeretve tisztelt örmény földesúr egyetlen gyermekét; a kit otthon kényelem és jóllét környez s a ki szülőinek szemefénye.

Midőn a vecsernyének vége volt, haza kísérték őt a leánykák, megköszönve szülőinek a szép szivességet, hogy nem vetették meg az ők kérelmüket és elengedték Katinát pütkösi királynőnek.

Otthon terített asztal várta őket. Nagy lakomát csaptak. Aztán a mint megkondult az estharangszó, búcsút vettek a leánykák és eltávoztak.

Oh mily ártatlan vidám nap volt ez!

Akkor az ő szívében csak öröm lakozott. Szerette a pütkösi piros rózsának a színét és illatát, de arra nem gondolt, hogy azoknak tövisei meg is sebezhetik.

És mily rövid vala az ő öröme, mily hamar beköltözött szívébe a bánát.

Azután a vidám, boldog nap után egy évre kiterítve feküdt a gyászravatalon az ő drága, édes anyja és ő nagy fájdalommal szívében, zokogva tett egy pütkösi piros rózsából fonott koszorút a feledhetlen kedves halottnak koporsójára.

Bármennyire fájt is szive az édes anyáért, de gyermekfővel mégsem bírta felfogni akkor, hogy mit veszített ő; hogy mily nehéz árvának lenni.

Hisz akkor ő még nem is volt teljesen árva. Hanem azután, hogy öt évet zárdában töltött, azután elvesztette szeretett édes atyját is — és abban a korban, midőn legnagyobb szüksége lett volna a szülők védelmére, akkor lett belőle teljesen árva.

Atyja temetése utáni napon, a mint ott ült szobájában, tompa fájdalomba mélyedve, hozzá lépett nagynénje s így szólt:

— Készülj Katinka, mert magammal viszlek! Ezután nálam fogsz lakni, az én leányom leendesz. Leányom Nina szeret téged; mily jól lesztek ketten együtt.

Ő megrázkodott. Unokanővére: Nina iránt megmagyarázhatlan ellenszenvet érzett; úgy fázott lelke közelében.

— Köszönöm jóságát néni! — mondá — de nem megyek. Itt maradok. Nem hagyom itt e kedves helyet: szülőim házat.

— Gyerme! — szólt a néni. — Egy fiatal leány így magára minden védelem nélkül nem maradhat. De különben is el kell hagynod e házat kedvesem, mert két-három nap mulva megütik a dobot e ház udvarán és elárvereznek mindent, hogy a hitelezőket kielégíthessék. Még az anyai részt sem öröklöd, minthogy anyád évekkel ezelőtt kezességet vállalt volt atyád mellett. Szegény bátyámat a bánat ölte meg, mert oly vállalatokba bocsátkozott, melyek a tönk szélére juttatták... De ugylátszik, neked erről nem volt tudomásod. Lásd én csupa részvétből és rokoni jó indulatból akarlak magammal vinni.

Tehát még születése helyétől is, a hol boldog gyermekéveit töltötte, meg kelle válnia örökre.

Oh mily árvává, mily koldussá lett egyszerre!

Szívét a fájdalom vasmarokkal szorítá össze. Nem is figyelt arra, miként csomagoltatá be nénije az ő holmijait. Csak akkor tért magához mély fájdalmából, midőn Erzsébet, a jó öreg szolgáló, feladá utifelöltőjét és kalapját s levezette őt a kocsig; itt megcsókolá kezét és sirva mondá:

— Menjen kisasszony! a tekintetes asszonynál bizonyára jó dolga lesz.

A többi cselédek is mind sirva csókoltak kezét neki s olyan lelkükből mondották:

— Segélje meg az árvák Istene, drága jó kisasszony!
És rajta újra erőt vett a fájdalom; nem is tudja
miként ült fel a kocsi, s miként ért be nénjével a városba.
Oh mily sivár, mily szomorú éveket töltött el nénje
házánál!

Hej, mert nehéz sorsa van a szegény árvának! a
ki egykor jóllétet élvezett s a ki a balsors folytán roko-
nai könyörületére van utalva, annak keserűen ízlik a
kegyelemkenyér.

A házhöz gyakran jártak vendégek. Ő azonban nem
vett részt a mulatozásban; ilyenkor bevonult a számára
kijelölt félreeső kis szobácskába, vagy — ha szükség volt
— segített a konyhán a szakácsnőnek, kitől lassanként el-
tanulta a sütés és főzés mesterségét.

Egy alkalommal az a rendkívüli eset történt, hogy
a szobaleányt érette küldötte nagynénje, azon izenettel,
hogy a vendégek látni kívánják.

Rendbe szedé öltözékét s dobogó szívvvel lépett a
szalonba.

Többen voltak ott jelen fiatal leányok és férfiak.

Ő zavartan sütötte le szemeit. Nagynénje megfogá kezét.

— Jer te vad leány! — mondá — kedves vendé-
geink meg akarnak ismerni. És megmondá egyenként a
vendégek neveit.

— Az én hugocskám embergyűlölő, különösen a
férfiak társaságát kerüli nagyon, így szólt Nina.

— Az lehetetlen! mondá a vendégek közül egyik
is, másik is.

Aztán kérték őt, hogy zongorázzék és énekeljen
valamit, mert hallották, hogy tud szépen. Ő szabadkozott,
de nagynénje intett neki, hogy teljesítse a vendégek kíván-
ságát. Oda ült hát a zongorához és eljátszott egy áb-
rándot, azután elénekelt, zongorán kísérve, azt a dalt,
melyben e szavak is előfordulnak:

»Örök tavasz nyiljék neked,
Szivem soha el nem feled.«

Midőn elvégezte, föltekintett s szeme két ragyogó
sötét szem tekintetével találkozott, melyek oly mély ben-

sőséggel voltak reá függesztve. És e sokat mondó sötét szemek tulajdonosa, magas deli természetű, barna férfiú, hozzá lépett, s elismeréssel szólt játékaról, énekéről. Erre Katinka is mondott valamit, de már arra nem emlékszik hogy mit; arra sem, hogy mit szóltak hozzá a többi vendégek; nem tudja, hogy miként folyt tovább a társalgás, csak azt tudja, hogy az a két csodásan fénylő szem oly melegen tapadt arczára, hogy egészen áthevült.

Aztán midőn a társaság szétszalani kezdett s az a sötét szemű férfi búcsúzva ajkaihoz vonta kezét, ő érzé, hogy e szemek sugarai szive mélyeig hatottak s miként a fésző rózsa, mely a nap melegének érintésére széttárja kelyhét, az ő szive is megnyilt egy eddig ismeretlen, boldogító fájdalom érzésére.

És sivatag életének viruló oáza lett az a férfi, kinél lelke, miként a fáradt vándor, megpihenhetett.

Hanem azután többé nem hívták be, ha vendégek voltak a háznál. Oh! pedig a lelke úgy vágyott utána, a szive úgy fájt érette, de nem látta őt sokáig.

Egy szép tavaszi délutánon, a mint a virágokat öntözte a kertben, háta mögött egy kellemesen csengő férfi hang szólalt meg:

— Ugy látom szereti kegyed a virágokat. Oh ha én virág lehetnék!...

Katinka érezé, hogy arca mint gyuladt ki a fel-futó vértől. Hátrafordult s maga előtt látta őt, ábrándjainak tárgyát, kinek szemsugarai lángra lobbantották szivében a szerelem szikráját.

— Ön az uram? mondá közönyös hangot erőltetve, míg szive hangosan dobogott.

— Igen én vagyok! Oh ha tudná mióta keresem az alkalmat kegyeddel találkozhatni! De ne mondja nekem: uram, az oly ridegen hangzik, mondja: Gerő.

Igy beszélt a férfi, aztán közelebb lépve hozzá, kérdé:

— Melyik a Katinka kedvencz virágá?

— A pünkösdi piros rózsa, mert gyermekkori kedves, ártatlan emlékek fűznek e virághoz.

— De én itt nem látok ilyen virágot.

— Nina nem kedveli; azt mondja, hogy nem uri nőknek való virág ez.

— Hagyja Katinka, küldök én magának ilyen virágot. Holnap ugyanis pünkösd napja van, tehát az ünnep tiszteletére és jelképeül...

Itt félbeszakítá magát s megfogva a Katinka kezét, mondá:

— Tegyük fel, hogy kegyed valóban gyűlöli az embereket, hát engem gyűlöl-e?

— Én senkit nem gyűlölök.

— Hát szeret-e valakit?

— Szerettem szülőimet, szeretem a virágokat és...

Könnyei elfojták szavát.

Gerő gyöngéden átölelé, meleg tekintetét hosszasan rajta pihenteté, aztán mély érzelemtől remegő hangon így szólott:

— Ne sirjon aranyos Katinka, hanem feleljen a kérdésekre: Szeret-e engemet?

Ő lángoló arcát a Gerő keblére rejté.

— Lássa Katinka! — folytató Gerő — én magát annyira szeretem, a mennyire férfi képes nőt szeretni s ha Katinka is szeretne engem, úgy többé nem lenne oka sírni, mert oly boldoggá tenném, még a szellőtől is megvédeném!

Aztán forró csókot lehelve homlokára, újra kérdé:

— Mondja hát drágám, szeret-e engemet?

— Katinka! Katinka! hangzott a házból nagynénje szava. És ő, mint egy megriasztott özike, kibontakozva az ölelő karok közül, szaladt a házba, hogy nénje parancsának eleget tegyen.

A következő hajnalon, melyre pünkösd ünnepe derült fel, zene szólott kis szobácskája ablaka alatt. Ő felülve ágyában gyönyörgödvé hallgatta a szép darabokat — s a midőn ezt játszták:

»Örök tavasz nyiljék neked,
Szivem soha el nem feled« —

akkor szive kimondhatatlan édes érzések közt dobogott.

— Oh Gerő! Gerő! suttogá boldogan s visszafekve ágyába, lehunyta szemeit, hogy lelke elé idézhesse a szeretett férfi alakját.

Reggel ott találta kis asztalán a pünkösdi piros rózsákból kötött illatos csokrot. Kezébe ragadta, csókokkal halmozá s oly kimondhatlanul boldognak érezte magát.

Az ajtó nyílásra, mint a tetten kapott bűnös, ijedten összerezsent, el akará rejteni a csokrot, de már késő volt. Nina belépve, meglátta azt.

— Ne rejtse el! — szólt izgatott hangon. — Add ide!

— De hisz te nem szereted a pünkösdi rózsákat, így szólt ő.

— Szeretem, vagy nem szeretem, ahhoz semmi közöd! A csokrot add ide, mert az nekem volt szánva, tévedésből hozták ide.

Ő vonakodott átadni, de az indulatos leány kirántá kezéből.

Ekkor a virág száráról rózsaszínű papirdarabka hullt le, mely gyöngéden rá volt csavarva; Nina szétbontá és elolvasá a mi reá írva volt. Erre arcza elhalványult, ajkai rángatózni kezdettek; eldobá a virágcsokrot, el a papirdarabkát, s arczát kezeibe temetve zokogni kezdett.

— Mi bajod van Nina? kérdé ijedten Katinka.

E szavakra letörlé könnyeit, Katinka elé lépett s így szólt:

— Ma zenéltek ablakod alatt, most már tudom, hogy ő zenéltetett; e virágcsokrot neked küldötte ő, pedig azt hittem, hogy csak tévedésből hozták neked. Tudd meg, hogy e férfit szeretem, annyira szeretem, hogy kész volnék érte mindenre!... Esedezem Katinka! — e szavaknál térdre borult előtte, kezeit összekulcsolva — hagyd őt nekem, add tudtára, hogy nem szereted őt, mert szived már másé! Neki enyémnek kell lenni! ne állj utamba! Távozz házunktól minél előbb, kocsink rendelkezésedre áll, de anyám előtt el ne áruld távozásod valódi okát! — Ha nem teljesíted kérésemet, megmérgezem magamat s gyászos tettemnek okozója te leszel!

Ezzel fölemelkedett, s Katinka elé tollat, tintát s papírt helyezve, kényszeríté őt, hogy írja le, a mit tollába mondatolni fog. És Katinka leírhatlan érzelmek közt, gépiesen írta le a következő sorokat:

„Uram! Én önt nem szeretem; szívemet már más birja. Távoznom kell e házból, hol, mint szegény árva, menedéket találtam; távoznom kell, hogy az ön szerelmi üldözései elől meneküljek.“

A boritékra is ráírta a címet. Nina magához vette a levelet.

— Köszönöm! mondá s gyorsan elhagyá a szobát.

Ő pedig mély sóhajjal vevé fel a földről a rózsacsokrot és a papirdarabkát, melyre ily sorok voltak írva:

„Katinkám, egyetlenem! Halaszthatlan ügy miatt el kell távoznom e városból bizonytalan időre. Szeressen engemet Katinka s maradjon hű hozzám és mi újra találkozendunk, hogy soha többé el ne váljunk egymástól!.. E rózsacsokrot, kedvencz virágját, tekintse úgy, mint égő szerelmem jelképét. A síríg hű Gerője.“

Dobogó szívére szoritá a levélkét és rózsacsokrot; hirtelen azonban azon szavak jutának eszébe, melyeket ő ennek a forrón szeretett férfiúnak a kényszer hatalma alatt irt. Iszonyú fájdalom nyilallott át szívéen. Avval a levéllel örökre el lesz szakítva tőlem ő; meg lesz sebezve az a szív, mely oly gyöngéden, oly nemesen szereti őt!..

De már most merre, hová menjen ő, a szegény eltaszított árva?

Letérdelt s kezeit imára kulcsolva fohászkodott fel a magasba. S mintha a Szentlélek, a szegény árvák gyámolítója, gyujtott volna világosságot elméjében, egyszerre eszébe jutott, hogy nem messze egy kis községben, a hol rézbánya van, lakik anyjának egy nőtlen nagybátyja: bányahivatalnok, hozzá fog menni, nála fog egy ideig oltalmat keresni.

Csomagolni kezdé csekély holmiját, miközben újra és újra kezébe vette a virágcsokrot s ráhullatá könnyeit. Mikor készen volt a csomagolással, örök Istenhözszódot mondott a háznak, hol oly szomorúan töltöte napjait s hol mihelyt fölvirradt számára a boldogság napja, nem lehetett többé maradása, mintha neki nem lett volna szabad boldognak lenni.

Anyja nagybátyja oltalmába fogadta őt, a szegény eltaszított árvát, s azóta itt van nála. De Gerő felől nem hallott semmi hírt, pedig gondolatai mindig vele foglalkoznak.

Ha szép holdas estéken hallja az esti szellő lágy suttozását, — mely oly panaszosan hangzik fülében, — ha érzi, hogy ez körülfogja termetét s megsimítja homlokát, szinte azt képzei ilyenkor, hogy a Gerő szelleme ölté magára az esti szellő képét, hogy látatlanul megkérdezhesse tőle:

— Miért ütöttél oly fájó sebet forrón szerető szívemen?

Tegnap mult hat éve, hogy bevallotta előtte szerelmét és ma hat éve épen pünkösd napján kellett elhagynia azt a házat, hol a szép zene hangjai s a pünkösdi piros rózsacsokor oly boldoggá tették előbb, de annál boldogtalanabbá azután, mert ezek lettek árulóivá.

Hat hosszú évig nem tudni arról semmit, ki felgyújtá szívében a szerelem szikráját; ennyi ideig abban a kínzó helyzetben élni, hogy az, kiért a lelke most is úgy sovárog, gyűlöli, megveti őt azon sorokért, melyeket írnia kellett — s a ki e sorok írására rákényszeríté, az boldog annak karjai között, kit ő nem bír feledni soha!

Bánatos tekintetét a pünkösdi rózsabokor félig kinyitott piros bimbóin pihentetve, csak akkor fordítja el onnan, midőn szemeit elhomályosítják a bánat könnyei.

Arczát kezeivel elfödve, csendes zokogással áldozza könnyeit első igaz szerelmének.

Elmerülve bánatába észre sem veszi, a mint a kert ajtaja megnyílik, csak a közelgő léptek neszére riad fel.

Egy öt éves leányka — kit egy nőcseléd vezetett a kert-ajtóig — közelit hozzája; fekete ruhája gyönyörű, rózsás arczával olyan ellentétes.

— Azt mondták benn, hogy néni a kertben van. Ezt a szép virágot és levelet a néninek hoztam, így beszél üde csengő hangon.

Katinka átveszi a leányka kezéből a pünkösdi piros rózsákból kötött illatos csokrot s a levelet s a mint szemei a gyermek ragyogó sötét szemeivel találkoznak, szívét különös, megnevezhetlen érzés hatja át. A levél, a rózsacsokor, a leányka sötét szemeinek kifejezése, hirtelen egy sejtelmet ébresztettek lelkében. Őlébe veszi az

angyali kis teremtetést, ki mint az édes anyához melegen hozzásimul s megcsókolja arcját.

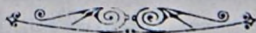
Felbontja a levelet s mint midőn borús, zivataros nyári idő után, a felhőfoszlányok közül kibontakozik a derült kék égbolt s az arany napsugár meleg csókjától felszikkad a könnyázott föld: úgy derült fel a Katinka bánatos arcza s szemei, — melyekben még könnyek ragyognak — fájó boldog kifejezéssel futják végig a következő sorokat:

„Drága Katinka! Emlékszik még reám? Oh én nem feledtem el kegyedet! Tud-e az feledni, a ki igazán forrón szeret?! Most már tudom, hogy azon levelet, mely szívemet úgy megsebezte, csak azért írta, mert kényszerítve volt reá. Megboldogult nőm hosszas betegsége alatt, mindent bevallott előttem. Ne nehezteljen reá, inkább szánja őt. Én is szánalomból vettem el, mert nagyon szeretett engem. De ha tudtam volna, hogy kegyed nem jószántából írta nekem azt a levelet, akkor... Oh akkor!... Ez a kis leányka az én gyermekem; ne gyűlölje őt anyjáért!... Azért jöttem most ide, e világtól elszigetelt helyre — hol kegyed annyi év óta visszavonultan él, — hogy kegyedet, hogy magamat boldoggá tegyem! Itt vagyok a kegyed szomszédságában a vendéglőbe szállva.

Katinka! ha él még szívében a szerelem érzete irántam, úgy legyen nőm; legyen anyja e szegény kis árvának! Ha elfogadja ajánlatomat, ezt adja azáltal értsemre, hogy ne küldje vissza e rózsacsokrot, kedvencz virágát, soha ki nem alvó szerelmem jelképét! Gerő.“

Katinka e perczen feledi a hat év alatt átélt szenvedéseit. Hálafohász röppen ajkairól a magasba. Áldja a Szentlélek Istent, hogy e szép napon, midőn minden örül, az ő lelkéről is a boldogság fénysugarával eloszlatta a sötét bánatot.

A kis leánykát, a rózsacsokrot csókjaival halmozza, hiszen az ő boldogságának előhírnökei ez az ártatlan gyermek s ezek a szép pünkösdi piros rózsák!...

Fletcher Margit Szamosújvárról.

Az 1891-ik év nyarán két angol kisasszony: Fletcher Margit és Le Quesne Róza utazta be hazánkat, és erről az utazásukról „Élet- és jellemrajzok Magyarországból.“ (Sketches of life and character in Hungary) czimen, egy igen érdekes könyvet adtak ki illusztrációkkal. E könyvet az angol sajtó nagyon rokonszenvesen fogadta. Sok jó akarattal és melegséggel van írva. Bizonyára több angol turistát fog — mint írta levelében — vonzani a szép és regényes Erdélybe. E könyvből közöljük hű fordításban a Szamosújvárra vonatkozó részletet.

„A kolozsvári vasúti állomásnál — írja — találtuk az Emke titkárát, ki megváltván vasúti-jegyeinket Szamosújvárig, aggodalmason nézegetett köröskörül, vajjon nincs-e valaki, a ki a mi utitársunk lehetne. Egyszerre csak a szeme egy vadász-öltözetben levő magas és karakteristikus alakon akadt meg. A titkár aggodalmas arcza kiderült; s a megnyerő egyént úgy mutatta be, mint gr. Lázár J-t, kivel egy kocsiiba ültünk, s a titkárt nem láttuk többé. Ha végig gondolok nyári bolyongásainkra, Magyarország egyik végétől a másikig, a barátságos és szivélyes arczoknak egy hosszú sorozata vonul el képzeletemben, kik kendőket lobogtatva „Isten hozzádot (good-bye) mondanak az állomásoknál. Nagy megkönnyebbülésünkre gróf L. folyékonyan beszélt francziául. Mindjárt érdeklődni kezdett utazásunk iránt s a már megállított úti tervünkön lényeges változtatásokat ajánlott. Mint műkedvelő s a vad-természet barátja előtt a vasút unalmas. Azt ajánlotta nekünk is, hogy úti tervünkéből hagyjunk ki több várost, s azok helyett vegyünk be vadregényes, s még ismeretlen hegyes vidéket. Ennek szépségéről, a sportról, a völgyek parasztjairól oly elragadtatással beszélt — s beszédjét heves gesticulatiokkal kísérte, — hogy csakhamar meggyőződünk szavainak igazságáról. Sz.-Újvárt, mely a legközelebbi megálló helyünk volt, bucsúztunk el a gróftól, s megígértük, hogy Beszterczéről meg fogjuk látogatni vadászlakát, — Borgo-Prundon. — A mint a

vasúti kocsiból kiszálltunk, hangosan kiáltotta: „Polgármester!“ Egy hang válaszolt a sokaságból, mely utat nyitott egy közép termetű már szürkülő embernek, hogy előnkbe juthasson. Ekkor magunkra maradtunk a polgármesterrel, ki azonnal igyekezett felvilágosítani, hogy ő (Gopcsa Joachim tanácsnok) tulajdonképen nem a polgármester, mert ez nincsen itthon, de azért ő mindenben helyettesíteni fogja épen olyan jól.

Szamosújvár különösen azért nevezetes, mert ez az ott-hona egy örmény telepnek, melynek lakói megtartották ősi nyelveket s eredeti típusokat; s felette büszkék eredetükre. A mi emlékünkből különösen megmaradt a különböző nyelveken való beszélgetés hallása s a háttérben egy fekete bival-csorda elvonulása (procession). A helyettes polgármester, okvetlen beakarván mutatni nekünk egy valódi örmény típust, bevezetett egy vendégszerető családba, hol egy gyönyörű leány (Ámirás Vetti) állott bámulásunkra.

A polgármesteri méltóságot viselő vezetőnk — ki tudott németül is — hol magyarul, hol örményül beszélt. Lerajzoltuk a szép leányt, de alkalmas tolmács hiányában nem köszönhattuk meg e kedves család szívességét. . .

Más nap Besztercze felé vettük utunkat.“

Bevezetéssel ellátta és angolból fordította:

Ámirás Vetti.

Kovács János.

Könyvismertetés.

— Egy könyv ötvenegy nyelven. —

Abécsi mechithárista atyák nyomdájából a napokban igen csinos kiállítású munka került ki, mely — ha el is tekintünk attól, hogy a nyomdászatnak egyik remeke — belső nagy beccsel bír és így érdemes az olvasó figyelmére. Ez a mű egy imából áll, mely a szentmisében ezen szavakkal kezdődik: „Uram, ki megáldod azokat, a kik téged magasztalnak...” E munka ugyan nem egészen új, mert most második kiadása látott napvilágot; azonban sok változás történt benne annyiban, hogy az első kiadás csak huszonöt nyelven jelent meg, holott ez már ötven nyelven szól.

Tekintettel arra, hogy az első — 1837-iki — kiadás óta az élő nyelvekben sok változás történt, minden egyes nyelv egészen újonnan fordítottatott le a saját nemzeti szakértő nyelvészek által.

Különös említést érdemel az is, hogy a cigány nyelvre való fordítását, József főherceg Ő Fensége volt szíves magára vállalni, a ki tudvalevőleg a magyarországi cigány nyelv legjobb ismerője.

Minden nyelv alatt ott látjuk a fordító nevét; ezek sorában találjuk a többek között: O Schlechta Wssehird bárót, ki a török-francia nyelv új kifejezéseiről írott szótárjával és a perzsa írók munkáinak átfordításával lett ismeretessé. Szanszkrit nyelvre fordította a mondott imát Bühler G. királyi tanácsos és tanár, héber nyelvre Bickell G. tanár, szir nyelvre Rahmani Alajos Éfrem, edessai érsek; a régi ethiopiai és ámhári nyelvre Guidi J. tanár, a copt nyelvre Martinetti tanár...

Legelől állanak azon nyelvek, melyekre aranyszájú Szt.-János azon magasztos imáját lefordítani nem kellett, mivel ezen nyelvek misemondó-könyveiben fel van az véve. És ezek a következők: az eredeti görög, az ó-örmény, az iberiai, az arab, a melchita missale szerint; a cyrill, a szláv missale szerint; hasonlóképen az orosz, a rumén és szerb, saját misemondó-könyveik szerint...

Az ötvenegyedik nyelv nem természetes, hanem mesterséges, és ez az ugynevezett általános vagy volápiük nyelv; ezt maga a nyelv feltalálója Schleier J. M. fordította le.

Különben a nyelvek a következő sorban vannak egymás után elhelyezve: ó-görög, ó-örmény, iberiai, arab, cyrill, orosz, rumén, szerb, latin, héber, német, angol, írlandi, új-örmény, hollandi, kimréds, francia, cigány, szláv, horváth, új-görög, velf, magyar, olasz, finn, lengyel, albán, török, lapp, japáni, cseh, ethiopiai, írlandi, copt, sváb. ó-syriai, scott, ámhári, spanyol, dán, norvég, szanszkrit, goth, flamman, perzsa, portugáll, szyrus, litvan, tot, georgiai és volápiük.

A könyv latin czíme a következő: Praecatio pro universa Ecclesia ex sacra liturgia S. J. Chrysostomi, quinquaginta linguis exarata. Curavit P. Gregoris Dr. Kalemkiar ex Cong. Mechitharistarum. Vindobonae 1893.

Ezen nagy becsű munkát — mint a lapokban olvassuk — a mechitháristák főapátja, személyesen ajánlotta fel szentséges atyánk XIII. Leo pápának, ötven éves püspöki jubileuma alkalmából. Ez az ékesen kiállított munka akármely szalonban és könyvtárban helyet foglalhat; 110 lap, nagy negyedré. Ára szép kötésben 3 frt. 50 kr.

Kapható Bécsben a mechitháristák nyomdájában és minden könyvkereskedésben.

G. G.

Pünkösdi visszaemlékezés.

— Tárcalevél. —

Már régen azon töröm a fejemet, hogy mit tudnék én irni az „Armenia“-ba? Gondolkoztam én sok mindenről, de hiába gondolkoztam, mert nem értek én ám „sok mindenhez“; aztán tudja Isten a hogy teltek-múltak a napok, úgy változtak az én gondolataim is.

A míg a tél kellemein és furcsaságain elmélkedtem, — megjött a tavasz! De jó Ég mit irjak én a tavaszról? a fejlődő természetről és annak szépségeiről? Hiszen mindenki látja azt a maga módja szerint; különben is nem avatkozom a poéták dolgába! A nap, hold és csillagok? Ezekhez a szerelmeseknek vannak kiváltságos jogaik; ezekhez azért sem szólhatok, mert könnyen rendreutasíthatna valaki: „Kiki a maga mesterségét folytassa.“ Dehát tudja-e a Szerkesztő úr, hogy én nem folytatom a mesterségemet? Pedig már jó nagy vagyok; de miért is nőttem meg? miért tűntek el a gyermek évek oly hamar, ha nem tudom beleélni magam e „nagyországba.“ Visszasir a lelkem az elmúlt szép időkre, szeretném látni azt a várost s benne a mi kis házunkat, hol gyermekkoromat leéltem.

Emlékszem sok-sok évvel ezelőtt is épen egy nap választott el a pünkösdtől; csak akkor derült volt az ég, melegebben sütött a nap, szebben énekeltek a madarak s ezen a gyönyörűséges szép napon költözött gyermeki szívembe az első nagy bánat!...

Hogy is volt? Igen, igen, tudom már! még nem jártam iskolába, de azért volt nekem hét fiú játszópajtásom; én voltam köztük az egyetlen leány. Nem törődtem egyébbel, csak avval, hogy a szűrömet ki ne tegyék a „kurucz társaság“-ból; így neveztük el kompániánkat. Itt minden a legkomolyabban ment. A bátyám választott meg vezérnek, ő írta meg a törvényeket; a többiek az alattvalók valának, én pedig valami szükséges rossz lehettem közöttük, mert mindenfélére felhasználtak. Az igaz szünetlenül rám járt a rúd, nem telt egy nap, hogy ki ne kapjak. Áruzkodni nem mertem, s így mindig magam valék egyedül a bünbakk. Olyan elkeseredve mondta az anyám: „Istenem! mi lesz ebből a leánykából, örökké a katonásdi, legalább egyszer látnám babázni.“

Ekkor igazán komolyan elhatároztam, hogy nem elegendem többé a rossz fiúk közé: tudok én magamban is játszani. Dehogyan tudtam megállani! Alig vártam az ebédutánt, hogy az anyácskám — szokása szerint — délutáni álmra hajtsa fejét; ekkor szépen lábujjhegyen

kiosontam a szobából, ki az udvarra: ennek egyik elrejtett szegletében, a szokott gyűlőhelyen megpillantottam a „kuruczokat.“ Valami nagy dolgon törik a fejüket: körbe vannak állva, a vezér középen szörnyen deklámál. Kíváncsian megyek feléjük; vártam, hogy szólítsanak meg.

— Hiszen itt van Ilike! — kiált fel bátyám — jer csak ide! komoly szónk van veled. — Azután ünnepélyes halk hangon így folytatá: Ma szünidőt kaptunk s mi szivarozni akarunk, de nincs dohányunk.

Erre kajánúl mosolyogtam, mert észrevettem, hogy ismét reám szorultak.

— Látod te mindig büszkesége voltál a kuruczoknak — folytatá hizelgő hangon — hű és ügyes katona, most is téged tüntetünk ki azzal, hogy tervünket véghezvidd.

Büszkén emeltem fel e dicsérő szavakra örmény arczomat s gyermek észszel szentül hittem, hogy én benem egy igazi... vezér vész el.

— Hát mit csináljak? kérdém hetykén.

— Be fogsz menni abba a szobába, hol mama alszik — mondá örömmel; -- a csemegetár alsó részének második polczán jobb felől találsz egy sárga szelenczét: abból kiveszel annyi dohányt, a mennyi a markodba el-fér és azt nekünk kihozod; de vigyázz, hogy mama fel ne ébredjen.

Az utolsó szavakat már alig hallottam; rohantam a ház felé. Nesz nélkül nyitottam fel a szobaaajtóját; mindent úgy találtam, a hogy a bátyám mondta. Reszkető kezekkel nyúlok a sárga szelencze után, közbe remegve pillantok mama felé, hogy nem ébred-e? Minden jól megy; a dohány már a markomban... a szelencze már befedve. Teljesen megnyugodva készültem visszatenni; de oh! csak a fedelét találtam megfogni s az alja nagy zörejjel hullott a földre. Elhült a vér bennem.

— Mit csinálsz? riad fel mama.

— Semmit — felelém megrökönnyödve.

De nem addig van! Vallatóra fognak, veréssel fenyegetnek úgy, hogy ijedtemben mindent megmondottam: ki küldött? miért küldött. Az lett a vége, hogy a vezér

úr az egyik, a hű katona a másik szegletbe került; a többi kuruczok haza takarodtak.

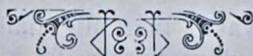
Másnap volt pünkösöd első napja. Az előző nap eseményét teljesen elfeledve, bizalmasan közeledtem az összegyűlt kuruczok felé. De nagy meglepetésemre valamenynyien komolyan néztek rám és midőn az okát kérdeztem, a vezér kijelenté, hogy Ilike — a törvény értelmében — a tegnapi árulkodásért tizenkettőig megcsapatik.

Nem akartam hinni füleimnek. Engemet? kit mindannyian hű, engedelmes, ügyes katonának tartottak, számtalan érdemeim daczára ily szigorúan büntessenek, mint a legközöségesebb katonát? Egyszerre felébredt bennem a női büszkeség, mely védelmet keresett. Eszeveszetten rohantam mamához és zokogva adtam elő szándékukat; felfedeztem a szövetséget; egy percz alatt az egész titkot feltártam: vezért, törvényeket... szóval mindent, a mi csak a szívemen feküdt.

Ezzel vége szakadt mindennek; a kurucz társaság feloszlott. Így esett meg az az eset, hogy piros pünkösöd első napján mondatott ki szegény árva fejemre ez az átkos szó „áruló.“

Engedjen meg Szerkesztő úr, hogy ezzel az egyszerű gyermekmesével untattam; de én nekem még csak ilyen emlékeim vannak.

Harmath Ilona.

„A szegény tanulókat segélyző egyesület“ négy társas estélye.

Gyergyó-Szt.-Miklós 1893. aprilis 30.

Gondolkoztam a fölött, vajjon melyik szerkesztőt kérjem fel arra, hogy e sorokat napvilágra juttassa és csakhamar abban állapodtam meg, megkérem erre az „Armenia“ igen tisztelt szerkesztőjét. Igen mert jól tudom, hogy ő készséggel enged tért oly dolgoknak, melyek a jótékonyosság gyakorlására buzdítólag hatnak,

annyival inkább, mivel az alább elmondandóknál a szereplő személyek nagyobb része örmény.

A fennebbi cím után tudhatja a t. olvasó, hogy a gyergyó-szentmiklósi szegény tanulókat segélyező egyesület jótékonycélú tánczestélyeiről van szó.

Az első estélyre, mely ápril hó 8-án tartatott meg, Kálmán Istvánné és Deér Kálmánné voltak kiküldve rendezőkül, de az előbbi helyett, ennek gyengélkedése folytán, a rendezést Orel Máténé volt szives elvállalni. Meglepetés nem volt. Közönség nem nagy számmal vett részt, de azért a multság kedélyesen folyt le. Jövedelem 8 frt. 55 kr. volt.

A második tánczestélyt Lázár Zakariásné és Orel Dezső rendezték április hó 15-én. Közönség igen szép számmal volt összegyülekezve. Meglepetésül Deér Kálmán egy monológot adott elő ügyesen, Liebl Ede igen szépen énekelt és Csergő Erzsi kedvesen szavalt egy költeményt. A közreműködőket zajos tapsokkal jutalmazta a közönség. Azután vígan folyt a táncz, mely éjjeli $\frac{1}{2}$ 2 óráig tartott. Jövedelem 26 frt. 30 kr. volt.

A harmadik társas estély Orel Máténé és Kritsa Konrád rendezése mellett ápril hó 22-én tartatott meg nagy közönség jelenlétében. Ez alkalommal a rendezők a közönséget a „Jean Marie“ című kitünő francia dramolette, mit ifj. Szász Károly fordított, színre hozásával lepték meg. A szereplők: Theréz (Csergő Erzsi), Jean Marie (Deér Kálmán), Joel (Liebl Ede) jól oldották meg szerepeiket. A közönség nem volt fukar a tapsban. Előadás után mindhárman a lámpák elé hivattak. Csergő Erzsi két szép virágcsokrot kapott. — Azután táncz következett, mely mindvégig kedélyesen tartott. Jövedelem — a szinielőadás költségei miatt — 5 frt. 55 kr. volt.

Az utolsó jótékonycélú tánczestély április hó 29-én folyt le. Rendezték: Kritsa Klára és Merza Vilmos. A rendezésnél segédkeztek: Orel Máténé, Lázár Zakariásné, Kritsa Róza, Fiala Rebi, Kritsa Konrád és Lázár Viktor. A Laurency nagy termét díszes, elegáns közönség lepte el. Ily fényesen sikerült estély egyik sem volt. A fáradhatlan, buzgó rendezőségnek nagy öröme szolgált, hogy e sikerült estélylyel ki tudta érdemelni a közönség teljes

méltánylását. A multság a legvidámabb hangulatban éjjeli fél 3 óráig tartott.

Az estély meglepetéseül Zakariás Jenő, Petőfi „A hazáról“ című költeményét szavalta el hatásosan, melyért a közönség szünni nem akaró tapssal, a rendezőség pedig egy csinos virágcsokorral jutalmazta őt. Volt még egy szótagrejtvény és egy számrejtvény is Kritsa Rózától. Az előbbinek megfejtése ez volt: „A szegény tanulók öltözetére adakozzatok,“ a számrejtvényé pedig: „Ez estélyen is jól mulassatok.“ E talányok nagy érdekeltséget keltettek a közönség körében és számosan fejtették meg. A megfejtők nevei kisorsoltatván, néhány nyereménytárgy osztatott szét köztük. Ezen kívül kedves ifjú leányok szíves készséggel árusítottak el többféle tárgyat; a befolyt összeg természetesen az egyesület pénztárát gyarapítja. E tárgyakat a következők adományozták: Orel Máténé 1 arcképalbum, 1 szekrényke, egy cserép virág; Lázár Zakariásné 1 üveg befőtt, 1 gyümölestakaró; Kritsa Klára 4 párnához való reczebetét, 1 toilleteszappan; Kritsa Róza 2 kis virágváza; Fiala Rebi 1 könyv, 2 arcképket (kézi munka), 1 tál tészta, 1 igen szép és értékes üveggészlet italhoz; Kritsa Konrád 2 kép keretben, Merza Vilmos 1 üveg befőtt, Lázár Viktor 1 szivartartó szivarokkal. Fiala Rebi még kék szalagból és rózsabimbókból (az egyesület színe) csinos rendezői jelvényeket készített a saját költségén s a két főrendezőt egy-egy gyönyörű virágcsokorral lepte meg. Merza Vilmos pedig a rejtvények kinyomatási költségét felerészben viselte.

Volt még táncz-kisorsolás is, melynél a nők válaszoltak tánczost.

A bevétel a csekély 20 kr. belépti díj daczára, a felülfizetésekkel együtt 62 frt. volt, kiadás volt 22 frt; tiszta jövedelem maradt 40 frt. Fogadják a t. felülfizetők — kiknek neveit nem lehetett följegyezni — s a jelen volt közönség az egyesület hálás köszönetét. —a.

 Sajtóhiba. *Dr. Molnár Antal érdekes dolgozata (169 oldal utolsó sor) észrevétlenségből sajtóhiba csuszott be: VI. Leo nemes lelkét ezelőtt nem hatszáz, hanem ötszáz évvel adta ki.*

Kisebb közlemények.

A millenáris kiállítás néprajzi osztályára nézve különféle tervek merültek fel máris; melyek közül talán legalkalmasabbnak látszik a Németh Imre kiállítási igazgató által fölvetett terv. E szerint Magyarország népei egy nagy magyar helység keretében lennének bemutatva. A jellemzőbb vidékek egész külön udvarházat kapnának a faluban. A házakban a magyar nép építkezési módját is bemutatná, az alföldi pitvaros, tornáczos házaktól kezdve, a Szepesség magastetejű, keskeny fallal bíró házáig, apró tornyos kiszögelléseivel. A székely diszkapúk, melyek a legnagyobb magyar építészeti eredetiséget képezik mai napság, legszebb példányaikban kerülnének bemutatásra, ékes faragásaikkal, erkélyes, tornyos oszlopfejeikkel. A házak belseje tárná fel az igazi magyar népeletet. Az egyik házban lakodalom, a másikban egyéb népeleti jelenet lenne bemutatva. A fonóbeli népmulatságok s más ünnepi szokások, mint Betlehem-járás, húsvéti locsolás mind csoportosított alakokkal lennének élethíven jelképezve; sőt a terv szerint a kiállítás magyar helysége annyi házból fog állani, a hány megye van Magyarországnak. — A másik még részleteiben kidolgozatlan, de nem kevésbé eredeti és érdekes terv, mely a kiállításra hivatva lenne vonzó erőt gyakorolni, a debreczeni országos vásár. A hazai kereskedelemnek retrospectív (történeti) bemutatásában egy igen érdekes fejezet lenne; melynek eredetiségét különösen a külföldiek megbámulnák. Ugy tervezetnék, — mint írják — a néprajzi kiállítás ezen része, hogy a debreczeni vásár képezze az egész kiállítás iparczikkeinek vásárpia czát, a hol az eladó apróbb tárgyakat, kisebb iparűzűzikeket mintegy üzletben árulnák. A debreczeni vásár tehát külső kép volna csak, vagyis keretül szolgálna, — maga a jelenet pedig körülbelől olyan, mint egy török bazársornak mozgalmas, zajos látványa. Részünkről azt hisszük, hogy sem a tervezett magyar helységben, sem a debreczeni piacz utánzott látványosságai közt nem hiányozhatik a kiállítástól, a fáradhatatlan örmény kereskedő, (mint egyik hazai néptypus), az ő megszokott áruczikkeivel! — Emlitendőnek tartjuk e helyen, hogy dr. Herrmann Antal a néprajzi társaságban már kifejté, hogy az ezeréves nemzeti kiállításnak bizonyos népismertető jelleget kell öltenie, — s hogy ez időleges néprajzi kiállításból azután az állandó országos ethnografiai múzeumnak kell kifejlődnie; egyszersmind hangsúlyozza, hogy néprajzi tárgyak gyűjtésére és beszerzésére, a törvényhozástól is mintegy százezer forintnyi összeg megszavazása volna kieszközölendő. A kereskedelmi miniszter nézetét e kérdésben (illetve a dotácio magassága tekintetében) még nem ismerjük!

Örmény családok Amerikában. Az amerikai örmény kolónia nagyobbbrészt nőtelen ifjakkól áll; sőt azok is, kik nősek, feleségei-

vezércikkében elismeréssel emlékezik meg egy örmény kereskedői társaszcégéről, különösen kiemelve, hogy a romániai vámháború tartama alatt is nagy üzlet folyt, s ez időszériut is folyik a borszéki viznek Romániába való szállítása által, — melyet a braszói Lázár és Verzár cég oly elismerésre méltólag teljesít:

Mi újság az örmény világban?

Zavargások Armeniában. A »Daily News« című angol lap jelentése szerint a zavargások Caesarea (Kaisarieh) és Marsován kerületekben állandó. Három örmény templomban az isteni tisztelet alatt mohamedánok törtek be, és kirabolták a templomot. Számos emberélet esett áldozatul, az üzlethelyiségek bezárattak, a közlekedés fennakadt. Örményeket oly nagy számmal fogtak el, hogy az összes börtönök megteltek az elfogottakkal. A foglyok legnagyobb része a legelőkelőbb és leggazdagabb örményekből áll. A forrongást plakátok idézték elő, melyek a mohamedánokat az örmények ellen feltűzelték. — E tárgyban a porta az európai signatarius hatalmasságoknál hitelesített diplomaciai képviselőihez a következő távirati körjegyzéket, illetve hivatalos demitint intézett: Több európai közlöny utóbbi időben tudósításokat tett közzé oly állítólagos lázongásokról, melyek Caesarea, Yosgat és Mersovánban előfordultak volna, valamint a keresztények elleni kihágásokról is. Az egész tényállás bizonyos egyének letartóztatására redukálható, a kik maguk felségárulási plakátok terjesztésében bűnösöknek vallották magukat. Ezen jogos és törvényszerű rendőri intézkedésekre alapítottak a hatásvadászatra számított sürgönyök, — s a külföldre oly egyének által küldettek, a kiknek érdekükben állott az említett kerületekben a helyzetet felzavartnak tüntetni elő.

Az ecsmiádzini katolikosz, mint írják, még nem hagyta el a Szentföldet, s jelenleg is Jeruzsálem-ben tartózkodik; állítólag azért, mert a török kormány még nem bocsájtotta el őt az ottomán állampolgárság kötelékéből s e nélkül nem foglalhatja el új állását, — az Orosz-Örményországban levő székhelyén, — Ecsmiádzinben.

Stambulból — Teheránba. Széchenyi Ödön gróf, konstantinápolyi tűzoltó-parancsnok veje: Váhrám-bey-Dádián örmény herceg már hosszabb idő óta átköltözött a török fővárosból a perzsa sah fővárosába: Teheránba, hol az ügyvédséget folytatja. Maga Széchenyi gróf első neje elhunytá után, egy görög úrhölgygyel lépett második házasságra.

Gyászmise. A nem rég elhalt Choren Nárbej Luszeinán érsek, e kiváló egyházi férfiú lelki nyugalmáért sok helyütt tartottak gyászmisét (Marseille, Tiflis, Sumla. .). Nagy embert veszített az örmény nemzet boldogultban, olyan nagy embert, kihez hasonlót csak századok szülnek. A nagy emberek a nemzet reményei, hite, jövője, menedéke.